

נראה שדין טעות במעשר אינו אלא בדיבור ולא במחשבה [כיון שקורא לו 'תמורה', ותמורה נראה שאינה אלא בדיבור] (עפ"י חזו"א כו, ח). ויש לעיין כאשר כל המנין היה במחשבה, ותשיעי קראו עשירי ועשירי תשיעי – האם יש ממש בדיבורו או שמא צריך דיבור בכולם, שהרי מנין הראשונים גם הוא גורם לקדושת התשיעי וצריך דיבור דוקא (שם סק"א).

דף ס

צ. מה הדין במקרים הבאים?

א. יצאו שתי בהמות כאחת.

ב. המונה זוגות זוגות, או קבוצות קבוצות.

ג. מנאם למפרע.

ד. יצאו שתיים בתשיעי וקראן 'תשיעי' או קראן 'עשירי'; יצאו שתיים בעשירי וקראן 'עשירי' או 'אחת עשרה'.

א. יצאו שני תלאים (באמצע המנין) כאחת – מונה אותם כשנים. מנאם כאחד והמשיך במנינו – הרי התשיעי והעשירי (שלפי מנינו) מקולקלים.

יש מפרשים שדינם כדין הקורא לעשירי 'תשיעי' ולי"א 'עשירי', שהעשירי מעשר והי"א שלמים (פירוש א' ברש"י, וכן הביא מנימוקי רבו).

וי"מ שכיון שיצאו שנים כאחת וגם מנאם כאחת – הרי זה ספק, הלכך התשיעי למנינו דינו כספק תשיעי ספק עשירי, ויכאכל במומו. והעשירי למנינו דינו כספק עשירי ספק י"א [והשלמים שביניהם טעון פדיון, וכדלהלן]. כן פרשו התוס'.

וי"מ כיון שטעותו היתה בבהמות קודמות ולא בתשיעי ובעשירי – לא חלה עליהם קדושת הקרבה אלא שניהם ייאכלו במומן (פירוש שני ברש"י; פ' קמא ברש"י כת"י. ובדעת הרמב"ם – ע' ל"ה חזו"א כו, ט).

יצאו תשיעי ועשירי כאחת – תשיעי ועשירי מקולקלין (וראה להלן כיצד הדין אם קראן 'תשיעי' או 'עשירי'). יש מפרשים שאם בתחילת המנין יצאו שנים ביחד, ימשיך להוציא זוגות זוגות וימנם כשנים שנים, והזוג העשירי קדוש (כ"פ הרמב"ם). ורשות היא ולא חובה (עפ"י חזו"א כו, י. ע"ש).

ב. מנאם זוגות זוגות, קינטרן (= קבוצה בת מאה. וי"ג 'קונטרסין'. ע' ערך) קינטרן – נחלקו אמוראים בדעת ר' יוחנן; רב מארי אמר: למנין שלו הוא קדוש, כלומר הקבוצה העשירית שמנה – היא המעשר. רב כהנא אמר: למנין בהמות הוא קדוש, דהיינו הבהמה העשירית שיצאה היא המעשר, ולא כפי שמנה הוא (ואם נתערבו – כולם ירעו עד שיסתאבו). פסק הרמב"ם כדעה ראשונה.

ודוקא כשמנה כך במכוון, אבל כשיצאו שנים ביחד ממילא ומנאם אחד – תשיעי ועשירי מקולקלים, כאמור.

כתב החזו"א (כו, ט): זוגות זוגות היינו שיוצאים שנים או שלשה אחד אחד, וכשיצאה הקבוצה מונה 'אחד'. עוד כתב שנראה שצריך למנות כל אחד ואחד שבזוג עד מספר הזוג.

משמע בגמרא שלפי הדעה הראשונה, אם היו י"ט בהמות ומנאן זוגות זוגות, וכשיצאה הבהמה האחרונה קראה מעשר – פטר את כולם, מפני שהיא ראויה להתעשר כאן וכאן (כלומר בשני המנינים, שכל זוג מכיל שני מנינים. עפ"י חזו"א) ומנין הראוי פוטר.

ג. מנאם למפרע – עשירי שבמנין הוא קדוש. ואפילו לרב מארי שהולך אחר מנין פיו, והרי קרא לעשירי 'ראשון' – הואיל ויש במנין פרסי שקוראים לעשירי 'אחד', הלכך העשירי הוא הקדוש].
יש לעיין אם קיים דין 'טעות מעשר' במנין למפרע, אם קרא לתשיעי או ל"א 'ראשון' (ע' חזו"א כו, ח).

ד. אמר רבא: יצאו שנים בתשיעי; קראן 'תשיעי' – אחד מהם חולין שהרי הוא תשיעי ונקרא תשיעי, ואחד מהם מעשר, שאעפ"י שקראו 'תשיעי' הלא עשירי מאליו קדוש. הלכך מעשר וחולין מעורבין זה בזה. (ונאכלים במומם, והגוזז אחד מהם אינו לוקה – מפני הספק. רש"י). קראן 'עשירי' – הרי עשירי (– מעשר גמור) ותשיעי (– שקראו עשירי, שקדוש ואינו קרב) מעורבין לפנינו ויאכלו במומם (והגוזז ועובד באחד מהם – לוקה).

יצאו שנים בעשירי; קראן 'אחד עשר' – עשירי וחולין מעורבין זה בזה. קראן 'עשירי' – עשירי וי"א מעורבין, והרי לפנינו תערובת מעשר ושלמים; לדעת ר' שמעון ייקרבו כחומר שלמים, להניף חזה ושוק ולתנבם לכהן (אבל לא יסמוך על הקרבן, מפני הספק. עפ"י תוס'), ולדעת חכמים (וכן הלכה. בכורות ה, ד), אין מביאים קדשים לבית הפסול [והרי בכך שיביא שניהם כשלמים נמצא ממעט באכילת המעשר] הלכך ירעו עד שיסתאבו (ויביא בהמת חולין ויחלל עליה את השלמים שביניהם, ושניהם יאכלו במומם. רש"י קדושין נא. ובהים עא:).

ואעפ"י שלא נעקר שם עשירי – חלה קדושת י"א כיון שקרא לשניהם שם בבת אחת, הלכך שניהם קדושים (ואפילו למ"ד אי אפשר לצמצם. תוס'). כן פירש רב כהנא. ואולם רב אשי סבר שאין כאן עקירה ולא חלה קדושה על הי"א. [אמנם אם קדם והוציא העשירי את ראשו (אפשר דהיינו ראשו ורובו, אלא שקיצרו בדבר כיון שהזכר זאת דרך אגב. חזו"א כו, ע"ש) וקראו 'אחד עשר', וחזר ונכנס ויצא ביחד עם אחר וקראם 'עשירי' – בזה מודה רב אשי שיש כאן עקירה.

מכאן יש לשמוע, וכן מפורש בתוספתא, שאם היה מונה והוציא ראשו מן הדיר וחזר – הרי הוא כמנוי לכל דבר (לקושי הלכות).

דף סא

דין המעשר בזמן הזה, נתבאר לעיל נג.

צא. השולח שליח לעשר בשבילו וטעה וקרא לתשיעי או ל"א 'עשירי' – מה דין המעשר?

שליח שטעה וקרא לתשיעי 'עשירי'; רב פפי בשם רבא אמר: קדוש, ונאכל במומו לבעלים, שאעפ"י שטעה לא בטלה השליחות כיון שאין הפסד ממשי לבעלים שהרי אוכלו במומו. רב פפא אמר: אינו קדוש – 'לתקוני שדרתיך ולא לעותי' (וכן הלכה).

קרא השליח ל"א 'עשירי' – הכל מודים שאינו קדוש, שהרי יש כאן הפסד ממון למשלח בכך שנתפס בקדושת שלמים, ולא לכך שלחו. (או גם, כיון שיצא העשירי כבר תמה שליחותו. עפ"י תוס').

ברוך רחמנא דסייען